

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

МЕН ЯН

УДК 370.036-373.67

**ПІДГОТОВКА КИТАЙСЬКИХ СТУДЕНТІВ У ПЕДАГОГІЧНИХ
УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ ДО ВОКАЛЬНО-ВИКЛАДАЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАСАДАХ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник

кандидат педагогічних наук, доцент
КЬОН Наталя Георгіївна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри теорії музики і вокалу.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, доцент
Овчаренко Наталія Анатоліївна,
Криворізький державний педагогічний університет,
професор кафедри методики музичного виховання,
співу та хорового диригування;

кандидат педагогічних наук
Колоскова Жанна Володимирівна,
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка,
старший викладач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання.

Захист відбудеться 1.07.2020 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», за адресою: 65029 м. Одеса, вул. Ніщинського,1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці й на офіційному сайті Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано 27.05.2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Вплив глобалізаційних процесів, властивих сучасному суспільству в галузі освіти і культури, реалізується через збагачення інформаційного поля, розвиток міжнародних контактів, потяг учнівської молоді до отримання професійної освіти в зарубіжних країнах.

Одним із напрямів розвитку сучасної освітянської практики в Україні є налагодження міжнаціональних контактів, завдяки яким учені, викладачі і здобувачі вищої освіти активно долучаються до наукових надбань світового товариства, здійснюючи свій внесок у справу інтернаціоналізації й збагачення освітнього простору, його цілей, змісту та способів організації.

Оновлення державних стандартів освіти на засадах імплементації положень Національної стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року, Закону України «Про вищу освіту» (2017 р.), державної освітньої стратегії Китаю (Закон КНР «Про вищу освіту» (1998 р.), «Державного плану реформи і розвитку освіти КНР на середньостроковий і довгостроковий період (2010–2020 рр.)) зумовлює посилення уваги української науково-педагогічної спільноти до проблем інтернаціоналізації вищої освіти, підвищення якості та ефективності підготовки майбутніх іноземних фахівців, зокрема – з Китаю, здатних відповідально і творчо ставитися до набуття професійної освіти й досягати успіху в майбутній діяльності і тим самим сприяти розвитку національної культури й освіти, підтримці іміджу української педагогічної науки і практики на міжнародному ринку освітніх послуг.

На сучасному етапі у молоді Китаю суттєво посилюється інтерес до навчання музики в закладах вищої освіти України. Ця тенденція пояснюється тим, що, по-перше, музичне мистецтво оперує «інтернаціональною» музичною мовою, що дозволяє отримувати якісну професійну підготовку навіть при недостатньо вільному володінні способами іншомовного спілкування. По-друге, це визнання світовою спільнотою здобутків української системи музичної освіти, що свідчить про можливість залучення в процесі навчання майбутніх професійних музикантів і викладачів до світових музичних цінностей, які ще недостатньо відомі китайській музичній спільноті, та отримання якісної музично-професійної підготовки.

Натомість соціологічні та психолого-педагогічні дослідження Динь Синя, Т. Стоянової, Цзінь Лулу та ін. вказують на низку проблем, що виникають у китайських студентів під час навчання за межами своєї країни та позначаються на їхньому психологічному стані, якості засвоєння інформації, результатах навчання. Особливо гостро ці проблеми виявляються в процесі здобуття китайськими студентами вокально-викладацької освіти, з отриманням якої тісно пов'язані особливості їхнього світосприйняття і самосвідомості, національної музичної мови, культурних, вокально-виконавських традицій, їх прояв у художньо-ментальному вимірі, звичному для них стилі освітньо-професійного спілкування тощо.

Учені – викладачі закладів вищої освіти, зокрема – Н. Гуральник, Г. Ніколаї, А. Козир, А. Линенко, О. Реброва, О. Устименко-Косоріч та ін., які

мають досвід роботи з китайськими студентами, зазначають, що, як і кожний етнос і народ, вони характеризуються злиттям індивідуальних рис з ментальними, національно-зумовленими особливостями, пов'язаними з неповторними культурними й освітніми традиціями китайського народу. Їх відмінність від типу західної, зокрема – української культури стає певною перешкодою для комунікації та засвоєння китайськими студентами змісту музичної професійної освіти. У цьому зв'язку викладачі закладів вищої освіти мають враховувати ці чинники і всебічно сприяти їхній соціокультурній адаптації (Гоу Десян, О. Малишева, М. Мілованова, Т. Клочко, Чан Динь Лам та ін.).

У зазначеному контексті набуває актуальності дослідження проблем, пов'язаних з удосконаленням змісту й процесу отримання китайськими студентами вокально-професійної освіти в інокультурному середовищі, створення умов, що сприяють цілеспрямованій соціокультурній адаптації, переосмисленню й оновленню змісту і структури професійно-педагогічної підготовки китайських студентів до відповідної музичної викладацької діяльності.

Аналіз досліджень, пов'язаних із професійною підготовкою іноземних студентів у закладах вищої освіти України, засвідчив, що їх вирішення здійснюється в різних напрямках. Так, загальні питання соціально-психологічної адаптації студентської молоді висвітлено у працях Г. Балла, А. Балюка, І. Беха, С. Журавльової, Л. Корель, О. Кузнєцової, С. Редліха, Т. Стефаненко, О. Філіппової та ін.: особливості адаптації студентів, які отримують освіту в мистецькій галузі, досліджували Н. Ашихміна, Гоу Десян, Лоу Яньхуа, О. Реброва та ін. Проблема адаптації іноземних, зокрема – китайських студентів до освіти в різних освітянських галузях розглядалася такими науковцями, як Н. Абрамова, М. Вітковська, Т. Довгодько, Дін Сін, В. Логінова, І. Троцук, Цзін Лулу, Н. Шамне та ін.; особливості засвоєння китайськими студентами європейських традицій і школи вокального виконавства висвітлено в роботах Лю Веньцун, Лю Цзя, Тан Цземін, Ху Дуньє, Чжан Цзінцзін та ін.; сутність художньо-виконавської вокальної підготовки китайських студентів в українських закладах вищої освіти розглядають дослідники І Чжан, Чжан Яньфен, Лай Сяоцань, Юй Фей та ін.; розвиток виконавського артистизму, вокально-сценічної майстерності співаків і методів їх формування у майбутніх магістрів Китаю досліджували Ван Чень, Ван Лей, Ху Маньлі та ін.

Натомість проблема підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності у вищій школі на засадах соціокультурної адаптації у процесі навчання в українських педагогічних університетах ще не була предметом наукового дослідження. Зважаючи на це, була обрана тема дослідження – **«Підготовка китайських студентів у педагогічних університетах України до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний

університет імені К. Д. Ушинського» є складником наукової теми кафедри музичного мистецтва і хореографії факультету музичної та хореографічної освіти «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (реєстраційний номер 0114U007160).

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського (протокол № 3 від 29 вересня 2016 року) та перезатверджено 30 травня 2018 року (протокол № 10).

Мета дослідження – науково обґрунтувати та експериментально апробувати педагогічні умови і модель підготовки китайських студентів магістратури в педагогічних університетах України до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі **завдання**:

1. Схарактеризувати сутність і компонентну структуру феномену «підготовленість китайських студентів до вокально-викладацької діяльності»; уточнити сутність понять «вокально-викладацька діяльність», «соціальна адаптація», «культурна адаптація» та «соціокультурна адаптація».

2. Обґрунтувати соціокультурну адаптацію як засадничий принцип підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності.

3. Виокремити компоненти, критерії та схарактеризувати рівні підготовленості китайських студентів до вокально-викладацької діяльності.

4. Визначити педагогічні умови підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації.

5. Розробити й апробувати модель та експериментальну методику підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації.

Об'єкт дослідження – підготовка китайських студентів в українських педагогічних університетах до вокально-викладацької діяльності.

Предмет дослідження – зміст та експериментальна методика підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації.

Гіпотеза дослідження: підготовленість китайських студентів в українських педагогічних університетах до вокально-викладацької діяльності буде ефективною, якщо реалізувати такі педагогічні умови:

- наявність позитивно-усталеної мотивації щодо вокально-викладацької діяльності;
- створення адаптаційного полікультурного соціально-освітнього середовища;
- залучення китайських студентів – майбутніх викладачів вокалу до активного міжкультурного спілкування у процесі вокально-творчої професійної самореалізації.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз та узагальнення концептуально-теоретичних положень із психології, соціології, культурології, музикознавства для виявлення особливостей прояву соціокультурної адаптації китайських

студентів в умовах мистецької освіти та обґрунтування методики сприяння їхній соціокультурній адаптації в умовах українських університетів, педагогічних умов підготовки *китайських* студентів до вокально-викладацької діяльності; виокремлення компонентів, критеріїв і показників оцінювання рівнів підготовленості китайських студентів магістратури до вокально-викладацької діяльності; *емпіричні* – педагогічне спостереження, аудіо- та відео-документування, анкетування, тестування, опитування, інтерв'ю, бесіда, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, прикінцевий етапи) застосовано для розроблення й упровадження експериментальної методики дослідження; *статистичні* методи – для обробки експериментальних даних, доведення статистичної вартісності розбіжності між показниками експериментальної та контрольної груп, якісного і кількісного аналізу та інтерпретації отриманих результатів.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на факультетах музичної та хореографічної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса) та факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. В експериментальній роботі взяли участь 203 китайських магістранта-іноземця, із них у формувальному експерименті – 101 китайський студент.

Методологічні засади дослідження становлять концептуальні теорії в галузі філософії художньої освіти, соціології та психології адаптаційних процесів, у яких осмислюються роль культури і мистецтва як соціально-історичного феномену науки й практики, теоретико-методологічні засади мистецької освіти і вокально-педагогічної майстерності, положення щодо актуалізації функціональних можливостей музичного мистецтва як чинника виховного впливу на особистісний розвиток майбутніх фахівців, їхніх комунікативних, творчих проявів та здатності до творчої самореалізації.

Теоретичні засади дослідження склали наукові концепції і праці з психолого-педагогічної проблематики, пов'язані із формуванням у студентів навичок спілкування, самостійного опанування змісту освіти, виконавсько-творчих та вокально-педагогічних здібностей (Б. Асаф'єв, Л. Дмитрієв, А. Козир, А. Линенко, Н. Овчаренко, Г. Падалка та ін.); питання адаптації іноземних студентів до навчання в нових соціокультурних умовах (Дін Сінь, М. Вітковська, Т. Довгодько, М. Мілованова, Сін Чжефу, О. Реброва, О. Сіомичев, Н. Шамне та ін.).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше розкрито і науково обґрунтовано сутність феномену «підготовленість китайських студентів до вокально-викладацької діяльності», виявлено структуру досліджуваного конструкту в єдності аксіологічно-мотиваційного, виконавсько-полікультурного, методико-практичного компонентів; визначено роль соціокультурної адаптації в підготовці китайських студентів до вокально-викладацької діяльності; розроблено критерії та показники оцінювання рівнів їхньої підготовленості до вокально-викладацької діяльності (особистісно-

мобілізаційний, інтерпретаційно-виконавський, фахово-творчий); розроблено модель підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності; та методика, що містить педагогічні умови підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації (наявність позитивно-усталеної мотивації щодо вокально-викладацької діяльності; створення адаптаційного полікультурного соціально-освітнього середовища; залучення китайських студентів – майбутніх викладачів вокалу до активного міжкультурного спілкування у процесі вокально-творчої професійної самореалізації).

Уточнено сутність понять «соціальна адаптація», «культурна адаптація» та «соціокультурна адаптація», «вокально-викладацька діяльність».

Подальшого розвитку набула методика підготовки студентів до вокально-викладацької діяльності.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробленні діагностувальної та експериментальної методик підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності; методичних рекомендацій до самостійної роботи китайських студентів над вокальним твором; підготовки анотацій і презентацій для вокально-викладацької асистентської практики; додатків до програми з курсу виконавської майстерності (репертуарний лист з переліком китайських народних пісень і творів сучасних китайських композиторів, рекомендованих до розучування), нотної збірки із вибраними творами; комплексу рольових ігор («кастинг і журі», «караоке», «реклама концерту») і творчих завдань (змагання на створення власної інтерпретації твору, кращу відео-презентацію, конкурс інтернаціональних ансамблів); банку мистецько-інформаційних даних (посилання на інформаційні сайти з історії вокального мистецтва, поетичної та вокально-виконавської творчості, ілюстративного матеріалу із суміжних видів мистецтва – живопису, скульптури, архітектури різних епох, творчих напрямів та національних стилів, зібрання відеофільмів із записом майстеркласів). Результати дослідження можуть використовуватися в процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вокалу в системі післядипломної освіти, а також у процесі самоосвіти викладачів вокалу.

Матеріали дослідження **впроваджено в освітній процес** Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського (акт про впровадження від 3.05.2019, №900/24/2), Київського національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (акт про впровадження від 06.05.2019, №10), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (акт про впровадження від 19.06.2018, № 1447/1).

Достовірність результатів дослідження забезпечено методологічною обґрунтованістю його вихідних положень, добором комплексу дослідницьких методів і процедур, адекватних меті та завданням роботи; репрезентативністю вибірки досліджуваних, використанням системи методів дослідження, адекватних його предмету, меті й завданням; дослідно-експериментальною перевіркою висунутої гіпотези; поєднанням кількісного і якісного аналізу

отриманих даних із застосуванням методів математичної статистики, а також позитивними наслідками впровадження результатів дослідження.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження дисертації обговорено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 2015, 2016, 2017, 2018), «Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI століття» (Мукачеве, 2017), «Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів у галузі мистецької освіти» (Одеса, 2017), «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2017); «Міжнародні тенденції в науці та технології» (Польща, Варшава, 2018); всеукраїнській науково-практичній конференції «Мистецька Освіта: Теорія, Методологія, Технології» (Кривий Ріг, 2017); мистецько-педагогічних читаннях пам'яті професора О. Я. Ростовського «Актуальні проблеми мистецької освіти» (Ніжин, 2017). Основні положення та висновки дослідження обговорено на щорічних звітних наукових конференціях аспірантів і науковців факультету музичної та хореографічної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (2015-2019 р.р.).

Публікації. Основні результати дисертації висвітлено у 10 публікаціях, 4 у співавторстві, з яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому періодичному виданні, 4 – апробаційного характеру.

Особистий внесок здобувача в роботах, написаних у співавторстві, полягає в обґрунтуванні способів формування у студентів художнього смаку, ерудиції, свідомого ставлення до музично-культурної спадщини народу [1], виявлення особливостей вокальної техніки італійської вокальної школи *bel canto* [2], характеристика ролі діалогічної форми спілкування в процесі викладання вокалу [7], обґрунтуванні методів підготовки майбутніх учителів музики до позакласної вокально-просвітницької діяльності [9].

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із загальної анотації, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (296 найменувань, із них 20 – іноземними мовами) та 9 додатків на 14 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 3 рисунки, що обіймають 1 сторінку основного тексту. Загальний обсяг роботи – 235 сторінок, з яких основного тексту – 171 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, об'єкт, предмет, завдання, розкрито методологічні й теоретичні засади дослідження; позиціоновано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; наведено дані щодо їх апробації й упровадження, подано відомості про публікації та структуру дисертації.

У першому розділі – *«Теоретико-методичні основи підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації»* – проаналізовано філософську, історіографічну,

психолого-педагогічну та методичну літературу з проблем становлення методики підготовки викладачів вокалу в українській та китайській освітянських системах. Встановлено, що вокальне мистецтво завжди посідало одне з найважливіших місць у культурному житті українського та китайського народів, однак властива їм національно-культурна своєрідність породжувала і відмінності в галузі підготовки майбутніх викладачів співу.

Узагальнення праць учених із вокальної педагогіки дозволило з'ясувати психофізіологічні та психолого-педагогічні засади інтонаційно-слухового розвитку виконавців, гігієни і розвитку співацького голосу (Л. Дмитрієв, В. Ємельянов, Э. Курт, І. Левідов, Г. Сишор, Л. Работнов, К. Ревеш, Б. Теплов та ін.), виконавсько-технічної та художньо-інтерпретаційної оснащеності музикантів-виконавців (А. Арановський, М. Бернштейн, Л. Бочкарьов, О. Леонтєв, А. Линенко, Є. Назайкінський, В. Ражніков, С. Рубінштейн, Г. Ципін, С. Шип та ін.), зміст виконавської, методичної та викладацько-практичної підготовки студентів педагогічних університетів до вокально-професійної діяльності (В. Бриліна, Т. Мадішева, Н. Овчаренко, О. Стахевич, О. Стрихар, Ю. Юцевич та ін.). Узагальнено наукові досягнення з розвитку співацького мистецтва Китаю в історичній проекції та стану підготовки педагогів із вокалу на сучасному етапі становлення національної мистецько-освітянської системи (Ван Гуанзин, Ван Юйхе, Цзинь Чжунмін, Чжан Яньфен, Юй Фей та ін.).

Доведено, що, не зважаючи на багатовікові традиції пісенної культури китайського народу та суттєві успіхи китайських співаків на світовій арені, у вокальній педагогіці КНР існують суттєві проблеми, які потребують їх подальшого наукового вирішення, зокрема: підготовки національних кадрів, здатних до формування вокально-виконавської майстерності європейського зразка в майбутніх виконавців, опанування світового вокального репертуару, створення власної школи «китайського бельканто» на засадах поєднання світових здобутків і національних традицій вокального виконавства Китаю. Визначено напрями підготовки китайських студентів до викладання вокалу в українських педагогічних університетах з урахуванням відмінностей у галузі музично-теоретичної освіти абітурієнтів з КНР, обмеженого кола стильових різновидів засвоєного ними навчального репертуару, специфічних вимог до суміщення в їхній майбутній професійній діяльності функцій викладача вокалу і концертмейстера тощо.

Встановлено, що попри суттєві розбіжності між двома культурними вісями – Сходом і Заходом, існують точки перетину, які дозволяють досягати взаєморозуміння та взаємного збагачення вокально-освітніх систем України і Китаю.

Підготовку китайських студентів до вокально-викладацької діяльності розглядаємо як цілеспрямований освітній процес озброєння майбутніх викладачів системою професійно зорієнтованих знань, умінь і навичок вокально-викладацької діяльності, формування у них ціннісних орієнтацій і професійних якостей особистості, здатності до творчої самореалізації в обраній

професії з урахуванням національних і європейських мистецько-педагогічних традицій.

Акцентовано, що існує нагальна потреба китайських студентів в адаптації до процесу здобуття вокально-викладацької освіти в Україні, що зумовлено відмінностями у світоглядно-мистецьких традиціях, художньому менталітеті, своєрідності національного музичного мистецтва і вокальних традицій, а також особливостями попереднього етапу їхнього навчання вокалу в Китаї (О. Отич, О. Реброва, Юй Фей).

Уточнено сутність понять «соціальна адаптація», «культурна адаптація», «соціокультурна адаптація». Соціальна адаптація розглядається як процес активного пристосування особистості до умов життєдіяльності, суспільного середовища й життєвих обставин, здатності до створення, відповідно до умов, власної життєвої програми та очікуваної реальності (С. Сидоренко), яка реалізується через призму синтезу двох життєвих програм – «зовнішньої» адаптації до соціуму і «внутрішньої», сутність якої полягає в самореалізації особистості як важливої мети її життєдіяльності (М. Сергіїва).

Специфіка соціокультурної адаптації полягає в її аксіологічному, ціннісно-зорієнтованому вимірі, у співвідношенні духовних, художньо-естетичних, комунікативних і продуктивно-практичних зусиль, які особистість докладає задля досягнення успіху в інокультурному середовищі. Під соціокультурною адаптацією китайських студентів розуміємо набуття ними здатності позитивно сприймати інокультурне середовище, його духовні цінності та діяти в ньому, відповідно до традицій і норм їх прояву, досягати мети освіти і творчої самореалізації, не втрачаючи своєї національної ідентичності. Соціокультурна адаптація китайських студентів полягає в залученні їх до різних форм освітньо-мистецького спілкування і взаємодії, у процесі яких вони не тільки пристосовуються до нового освітньо-культурного середовища, а й позиціонують себе як активні суб'єкти актуальної та майбутньої вокально-викладацької діяльності (В. Ядов).

Уточнено поняття «вокально-викладацька діяльність», під яким розуміємо систему взаємодії суб'єктів діяльності (викладача ЗВО і студентів магістратури) засобами музичного мистецтва, в процесі якої майбутні викладачі набувають професійно спрямованих музичних і вокальних умінь і навичок та методики їх формування у тих, хто навчається, здатності до рефлексивного усвідомлення себе як викладача, творчої самореалізації, адекватної самооцінки та корекції своєї майбутньої професійної вокально-викладацької діяльності.

Підготовленість китайських студентів до вокально-викладацької діяльності розуміємо як інтегративну властивість, сформовану на засадах ціннісно-мотиваційного ставлення до власної інкультурації та засвоєння нових мистецьких цінностей, сформованих особистісно-професійних якостей і здатностей, що в сукупності уможливорює їхню самореалізацію в площині майбутньої професійної діяльності, творче й натхненне виконання функцій викладача вокалу вищої школи в різних соціокультурних умовах.

У дослідженні визначено компоненти підготовленості китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної

адаптації: аксіологічно-мотиваційний, виконавсько-полікультурний, методико-практичний компоненти.

Схарактеризовано методологічні підходи – полікультурний, особистісно-персоналізований, художньо-герменевтичний та засоби їх реалізації в освітньому процесі в педагогічних університетах України.

Звернення до полікультурного підходу пояснюється необхідністю усвідомлення китайськими студентами цінності культури, мистецтва, традицій всіх народів і націй як неповторних цивілізаційних явищ, рівноправних у своїй художній значущості та важливості постійного духовного взаємообміну, взаємозв'язку різних культур, завдяки чому культурна самобутність кожного народу оновлюється і збагачується.

Орієнтація на положення особистісно-персоналізованого підходу зумовлює ставлення до студента як до унікальної творчої особистості, трактовку освітнього процесу як особистісного спілкування його суб'єктів, сповненого емоціями, оцінно-особистісними ставленнями, його спрямованість на позиціонування майбутніх фахівців як компетентних і творчих особистостей, здатних самореалізуватись у майбутній вокально-викладацькій діяльності.

За художньо-герменевтичним підходом уможлиблюється ставлення студентів до інтерпретації твору як принципово відкритого й не завершеного циклічного процесу, основу якого складає усвідомлення ролі історично-культурного середовища у виникненні певного твору, його «духовної аури», вихідної авторської позиції та формування здатності виконавця до адекватно-стильового втілення багатозначного художнього сенсу музичних творів.

Визначено педагогічні умови підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації: – наявність позитивно-усталеної мотивації щодо вокально-викладацької діяльності; – створення адаптаційного полікультурного соціально-освітнього середовища; – залучення китайських студентів – майбутніх викладачів вокалу до активного міжкультурного спілкування у процесі творчої вокально-професійної самореалізації.

У другому розділі дослідження – *«Зміст експериментальної роботи з підготовки студентів Китаю до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації»* – представлено методику і результати діагностики рівнів підготовленості китайських студентів до професійної діяльності на засадах соціокультурної адаптації, подано модель і розкрито сутність експериментальної методики їхньої підготовки в педагогічних університетах України до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації, узагальнено результати аналізу й інтерпретації отриманих експериментальних даних.

Діагностику рівнів підготовленості китайських студентів здійснено за такими критеріями та їх показниками: особистісно-мобілізаційним (показники: психологічне самопочуття студентів в інокультурному освітньому середовищі; наявність полікультурно-ціннісної мотивації; сформованість особистісно-професійних якостей майбутніх викладачів вокалу); інтерпретаційно-виконавським (показники: полікультурна спрямованість загальномузичної та

вокально-стильовій ерудованості; володіння вокально-виконавською технікою втілення різностильового репертуару; здатність до самостійного опанування різностильового репертуару); фахово-творчим (показники: ґрунтовність і всебічність методико-теоретичної підготовки; здатність до творчого втілення фахових знань і вмінь у практику викладання вокалу; здатність до професійно-педагогічної рефлексії та фахового самовдосконалення).

Діагностика рівнів підготовленості китайських студентів до вокально-виконавської діяльності здійснювалась методами спостереження, бесіди-інтерв'ю, анкетування, тестування, виконання завдань на самостійну й творчу діяльність та оцінювання якості їх виконання незалежними експертами.

За результатами констатувальної діагностики було виявлено три рівні підготовленості китайських студентів до вокально-викладацької діяльності: низький, достатній, високий.

До низького рівня було віднесено респондентів, які характеризувались високою тривожністю, бажанням звести контакти різного типу, в тому числі – й освітні, до мінімуму, дотримувались відсторонено-ділового стилю контактування з викладачами та студентами інших національностей; студенти цього рівня відрізнялись психологічною, емоційною та м'язовою скутістю під час індивідуальних занять, проявляли невпевненість у своїх можливостях і неохоче включали в репертуар твори незнайомих стилів. На групових заняттях вони часто відволікались, намагались уникати суб'єктивно складних завдань, відмовлялись оцінювати результати своєї діяльності; завдання щодо ознайомлення з новими вокальними творами та їх самостійної інтерпретації виконували фрагментарно; не бажали брати участь у факультетських розважально-культурних заходах; не цікавились мистецькими подіями, які відбувались в університеті та в місті; у них був обмежений запас вокально-методичних знань, низька активність у їх збагаченні й набутті вокально-викладацького досвіду в процесі педагогічної практики. Кількість таких студентів дорівнювала 80,2% у групі № 1 та 80,4% – у групі № 2.

Достатній рівень був притаманний студентам, які не уникали особистісних контактів; їхній емоційний тон на заняттях та впевненість у своїх можливостях були мінливими; ці студенти почасти відволікались на лекціях і семінарах, не завжди були уважними і активними на індивідуальних заняттях, самостійні завдання щодо ознайомлення з новими стилями і творами виконували без ентузіазму; їхня самооцінка не завжди була адекватною, додатковою інформацією, студентськими розважально-культурними заходами та мистецькими подіями вони цікавились час від часу, подекуди брали участь у концертах і вокальних конкурсах; вокально-методичні знання цих студентів були фрагментарними, збагаченню професійних знань та набуттю вокально-викладацького досвіду в процесі педагогічної практики ці респонденти приділяли недостатньо уваги, у вирішенні проблемних ситуацій вимагали педагогічної підтримки. Таких респондентів було виявлено 10,9% у групі №1 та 12,7% – у групі №2.

До високого рівня було віднесено студентів, які вирізнялись комунікативністю, привітним стилем спілкування, не пропускали заняття, були

завжди на них уважними, активними, зверталися до викладача із запитаннями; охоче збагачували досвід сприйняття вокальних творів різних стилів, порівнювали їх виконання різними співаками, виконували самостійні переклади текстів з метою їх кращого засвоєння та усвідомлення сутності навчальних завдань, адекватно оцінювали свої проблеми і позитивні зрушення, були впевнені у своїх можливостях щодо досягнення успіху у виконавській діяльності та викладанні вокалу в майбутній професійній діяльності; ці студенти постійно цікавились новими культурними подіями в місті, охоче брали участь у розважально-культурних заходах, концертах, вокальних конкурсах, демонстрували обізнаність щодо методики вокальної освіти та здатність до педагогічно-грамотного проведення занять із вокально-педагогічної практики. Кількість таких студентів склала в групі №1 – 8,9% та 6,9% – у групі №2.

Отримані дані було враховано в процесі розроблення моделі підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності, а також у плануванні змісту і методики формувального експерименту (див. рис. 1).

Експериментальна робота здійснювалась упродовж 2015 – 2019 років. Загальний масив випробуваних склав 203 майбутніх магістрів із КНР, 101 з яких узяв участь у формувальному експерименті. У плануванні змісту роботи головними векторами педагогічного впливу слугували врахування особливостей їхньої національної художньої ментальності, музично-освітніх і вокально-методичних систем та вирішення комплексу завдань гносеологічного напрямку (збагачення музичної ерудиції, розширення стильової площини музичних вражень; поглиблення знань щодо здобутків світової вокальної культури й інноваційних методик вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва); розвивально-освітнього спрямування (удосконалення музично-слухових уявлень і навичок самостійного опрацювання й інтерпретації музичних творів); вокально-практичного (оволодіння відмінною від набутої під час попередніх вокальних занять, європейською виконавсько-фонаційною технікою та здатністю до її варіювання відповідно виконавсько-національним традиціям і стильовим особливостям репертуару); особистісно-комунікативного (подолання мовленнєвого бар'єру, набуття здатності до сценічно-виконавської сугестії, оволодіння стилем педагогічно-діалогічного спілкування) напрямку.

Формувальному етапу експерименту передував організаційно-пропедевтичний етап, метою якого виступила підготовка викладачів, задіяних в експерименті та програмно-методичного забезпечення експериментальної роботи: розроблення методичних рекомендацій до самостійних завдань з інтерпретації та підготовки вокальних творів до виконання, створення презентацій для вокально-викладацької асистентської практики, додатків до програми з курсу виконавської майстерності – репертуарного листа з переліком китайських народних пісень і творів сучасних китайських композиторів, рекомендованих до розучування, підготовка нотної збірки зі систематизованими вибраними творами із зазначеного списку; систематизація

Рис. Модель методики підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації

комплексу рольових ігор («Кастинг і журі», «Караоке», «Реклама концерту») і творчо-адаптивних завдань (конкурс інтернаціональних ансамблів, змагання на створення власної інтерпретації твору, кращу відео-презентацію) тощо.

Експериментальну методику підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації реалізовано поетапно. На *мотиваційно-спонукальному етапі* створювалася психологічна настанова китайських студентів на оволодіння професією викладача вокалу, забезпечувалася психолого-педагогічна підтримка, відбувалося збагачення полікультурних художніх вражень. Для реалізації цих завдань було застосовано стимуляційно-інтенціональні методи: евристичні бесіди («Сучасна молодь і опера», «Глобалізація та національно-культурна ідентичність»), розроблення колективного портфоліо «Методична скринька» з банком мистецько-інформаційних даних, посилян на інформаційні сайти з історії вокального мистецтва, поетичної та вокально-виконавської творчості, ілюстративним матеріалом із суміжних видів мистецтва – живопису, скульптури, архітектури різних епох, творчих напрямів і національних стилів, переліком музичних відеофільмів, відео із записами майстеркласів, репетицій камерних концертів і оперних вистав. Було задіяно методи компаративного аналізу різностильових феноменів вокальної творчості, виконавської манери співаків різного рівня майстерності; методи позитивного підкріплення та партнерського співробітництва (сумісна інтерпретація, планування самостійної роботи, спів в ансамблі з викладачем), що сприяло забезпеченню на заняттях комфортного психологічного клімату, позитивного, художньо-піднесеного стилю педагогічного спілкування, зміцненню у китайських студентів впевненості у своїх можливостях щодо творчої самореалізації в професійно-викладацькій діяльності, зацікавленості в успішному навчанні.

На *когнітивно-формульовальному етапі*, з метою позбавлення властивих більшості студентів з Китаю психологічних і м'язово-фонаційних затисків, застосовано ігрові прийоми та тренінги на релаксацію й подолання комунікативного бар'єру («спів подумки», «спілкуємося поглядами», «співак-фантазер»); техніку психологічної самопідтримки, самонавіювання й самопереконання. Завдання на активізацію музично-пізнавальної діяльності передбачали внесення до портфоліо «Методична скринька» термінологічних словників-перекладачів; методичних рекомендацій; навчальних матеріалів у електронному форматі. Було застосовано методи алгоритмованого формування вокально-виконавських навичок (за М. Берштейном та В. Ємельяновим), візуалізації слухових уявлень і м'язово-вокальних рухів (за Н. Гуральник та Ся Цзін), який сприяв актуалізації у китайських студентів навичок самоконтролю за процесом удосконалення фонаційно-виконавських навичок; артикуляційно-мовленнєві вправи, скоромовки на формування орфоепічно-вокальної техніки у виконанні творів різними мовами (за Н. Кьон та Лоу Яньхуа).

Метою *компетентнісно-креативного етапу* була активізація самостійної і творчої діяльності студентів у галузі виконавства та викладання вокалу. Задля цього було застосовано метод творчих завдань на інтерпретацію та підготовку різностильового репертуару до сценічного виконання, проєктний метод – для

створення індивідуальних і колективних презентацій «Вокальне мистецтво Ренесансу», «Бароко і вокальна творчість», «Італійське і китайське бельканто», «Китайська національна опера», «Сучасне вокально-камерне мистецтво»), художніх есе та методичних рекомендацій до вокальних творів із студентського і шкільного репертуару «Народна пісня – національний скарб народу», «Образи природи в пісенній творчості»). Китайські студенти залучалися до інтернаціонально-ансамблевих форм музикування із виконанням українського та китайського репертуару, подібного за тематикою («Місяць на небі» – «Місяць ясніє і вітер стихає» [搖籃曲], «Стоїть гора високая» – «На горі високій ростуть дерева» [槐花几时开]). Було актуалізовано творчо-методичні завдання на аранжування пісенних мелодій та їх переклад для вокального ансамблю, надання полегшеної фактури фортепіанному супроводу до вокальних творів, спрямовану на підготовку майбутніх китайських викладачів вокалу до виконання функцій концертмейстера під час занять зі своїми вихованцями, техніки емоційно-вольової саморегуляції і виконавсько-імпровізаційного артистизму. З метою набуття китайськими студентами навичок фахового самоаналізу та самовдосконалення застосувалися рефлексивно-корекційний метод із залученням прийомів аудіо- та відео-селфі, самомоніторингу (самоаналіз і самооцінка з подальшою самокорекцією), гра «кастинг і журі» на формування оцінного ставлення до співу. В процесі асистентської педагогічної практики студенти створювали індивідуалізовані вокально-інтонаційні вправи, проводили заняття з педагогічної практики та їх критеріально-обґрунтовану самооцінку.

Порівняльні результати щодо сформованості в китайських студентів рівнів підготовленості до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації, отримані в констатувальному та прикінцевому діагностичних зрізах, представлено в таблиці.

Таблиця

Порівняльні дані рівнів підготовленості китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на констатувальному та прикінцевому етапах дослідно-експериментальної роботи

Рівні	низький (у %)		достатній (у %)		високий (у %)	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Групи						
1 зріз	80,2	80,4	10,9	12,7	8,9	6,9
2 зріз	21,8	73,6	61,4	17,6	16,8	8,8

Як засвідчують представлені дані, між результатами, які було отримано в експериментальній та контрольній групах, існують суттєві розбіжності в динаміці позитивних змін: в експериментальній групі студентів, які досягли високого рівня підготовленості виявилось на 7,9% % більше (у контрольній групі – на 1,9%), на достатньому рівні зростання в експериментальній групі було виявлено у 50,5% студентів (у контрольній – у 4,9%); на низькому рівні експериментальній групі залишилось на 58,4% студентів менше (в контрольній – на 6,8%).

За критерієм однорідності χ^2 виконано статистичну обробку одержаних результатів формувального експерименту. Розрахунок емпіричного значення χ^2 на прикінцевому етапі формувального експерименту ($\chi_{емп\ \phi}^2 =$) здійснювався за формулою та алгоритмом:

$$\chi_{емп\ \phi}^2 = N \cdot M \cdot \sum_{i=1}^L \left(\frac{n_i - m_i}{N + M} \right)^2, \text{ де } N = 100, M = 100, L = 3, n = (16,8; 61,4; 21,8), m = (8,8; 17,6; 73,6).$$

Емпіричне значення критерію χ^2 порівняння експериментальної та контрольної груп на прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи виявилось більшим за критичним значенням ($54,91 > 5,99$). Таким чином, достовірність розбіжностей характеристик контрольної та експериментальної груп щодо рівнів підготовленості китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації після формувального експерименту склало 95%.

Отже, доведено, що запропоновані модель і експериментальна методика підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації є ефективною.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та практичне вирішення проблеми глобалізації та інтернаціоналізації освітньої системи в галузі підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до вокально-педагогічної діяльності. Встановлено, що зазначена проблема є актуальною для української музичної освітньої системи, здобутки якої отримали визнання світової спільноти та приваблюють студентів різних країн.

1. Доведено, що особливу зацікавленість у здобутті вокальної освіти в українських педагогічних університетах виявляють студенти КНР, спонукою до чого є державна політика країни, спрямована на підтримку розвитку культури і мистецтва та її зорієнтованість на засвоєння здобутків Заходу і вирішення проблеми осучаснення китайської національної мистецької палітри.

Зазначено, що отримання вокальної освіти китайськими студентами в інокультурних умовах викликає у більшості з них культурний стрес, зумовлений розбіжностями світосприйняття й ментальності, наявністю мовленнєвого бар'єру, різницею між отриманою у своїй країні музичною освітою і вимогами, що постають перед ними в процесі занять в українських педагогічних університетах і приводять до проблем психологічного характеру – підвищеної тривожності, невпевненості та внутрішньої пасивності, негативно впливаючи на процес їхньої підготовки до вокально-викладацької діяльності. Вирішення наявних проблем потребує забезпечення соціокультурної адаптації китайських студентів як підстави успішної вокально-педагогічної освіти та її реалізації у практиці викладання вокалу в різних соціокультурних умовах.

Уточнено поняття «вокально-викладацька діяльність», під яким розуміємо систему взаємодії суб'єктів діяльності (викладача ЗВО і студентів магістратури) засобами музичного мистецтва, в процесі якої майбутні викладачі набувають професійно спрямованих музичних і вокальних умінь і навичок та методики їх формування у тих, хто навчається, здатності до рефлексивного

усвідомлення себе як викладача, творчої самореалізації, адекватної самооцінки та корекції своєї майбутньої професійної вокально-викладацької діяльності.

Підготовку китайських студентів до вокально-викладацької діяльності визначено як цілеспрямований освітній процес озброєння майбутніх викладачів системою професійно зорієнтованих знань, умінь і навичок вокально-викладацької діяльності, формування у них фахово-ціннісних орієнтацій і особистісних якостей, здатності до творчої самореалізації з урахуванням національних і європейських мистецько-педагогічних традицій.

Підготовленість китайських студентів до вокально-викладацької діяльності розуміємо як інтегративну властивість, сформовану на засадах ціннісно-мотиваційного ставлення до власної інкультурації та засвоєння нових мистецьких цінностей, сформованих особистісно-професійних якостей і здатностей, що в сукупності уможлиблює їхню самореалізацію в площині майбутньої професійної діяльності, творче й натхненне виконання функцій викладача вокалу вищої школи в різних соціокультурних умовах.

Виявлено структуру досліджуваного феномену в єдності аксіологічно-мотиваційного, виконавсько-полікультурного, методико-практичного компонентів.

2. Уточнено сутність понять «соціальна адаптація», «культурна адаптація», розкрито культурологічні та соціологічні засади феномену «соціокультурна адаптація», під яким розуміємо набуття іноземними студентами здатності позитивно сприймати інокультурне середовище, його духовні цінності та діяти в ньому, відповідно до традицій і норм їх прояву, досягати мети освіти і творчої самореалізації, не втрачаючи своєї національної ідентичності. Акцентовано на визначальній ролі соціокультурної адаптації як засадничого принципу успішної підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності.

Схарактеризовано вектори сприяння соціокультурній адаптації китайських студентів, визначені на засадах аналізу особливостей їхньої національної художньої ментальності, музично-освітніх та вокально-методичних систем, а саме: гносеологічного напрямку (збагачення музичної ерудиції, розширення стильової площини музичних вражень; поглиблення знань щодо здобутків світової вокальної культури та інноваційних методик вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва); розвивально-освітнього спрямування (удосконалення музично-слухових уявлень та навичок самостійного опрацювання й інтерпретації музичних творів); вокально-практичного (оволодіння відмінною від набутої під час попередніх вокальних занять європейською виконавсько-фонаційною технікою та здатністю до її варіювання відповідно стильовим особливостям репертуару і національним традиціям його виконання); особистісно-комунікативного (подолання мовленнєвого бар'єру, набуття здатності до сценічно-виконавської сугестії, оволодіння стилем педагогічно-діалогічного спілкування) напрямку.

3. Визначено педагогічні умови підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації – наявність позитивно-усталеної мотивації щодо вокально-викладацької діяльності; створення адаптаційного полікультурного соціально-освітнього

середовища; залучення китайських студентів – майбутніх викладачів вокалу до активного міжкультурного спілкування у процесі вокально-творчої професійної самореалізації.

4. Позичено методику діагностики рівнів підготовленості китайських студентів до вокально-викладацької діяльності, здійснену за обґрунтованими критеріями та показниками їх оцінювання: особистісно-мобілізаційного критерію (показники: психологічне самопочуття студентів в інокультурному освітньому середовищі; наявність полікультурно-ціннісної мотивації; особистісно-професійні якості китайських студентів); інтерпретаційно-виконавським (показники: полікультурна спрямованість загальномузичної та вокально-стильовій ерудованості; володіння вокально-виконавською технікою втілення різностильового репертуару; здатність до самостійного опанування різностильового репертуару); фахово-творчим (показники: ґрунтовність і всебічність методико-теоретичної підготовки; здатність до творчого втілення фахових знань і вмінь у практику викладання вокалу; здатність до професійно-педагогічної рефлексії та фахового самовдосконалення).

Схарактеризовано рівні підготовленості китайських студентів до вокально-викладацької діяльності: високий, достатній та низький, подано якісну характеристику досліджуваного конструкту за зазначеними рівнями.

5. Обґрунтовано методологічні орієнтири розроблення експериментальної методики, а саме – полікультурний, особистісно-персоналізований, художньо-герменевтичний підходи, застосування яких дозволяє організувати освітній процес на засадах культурного діалогу, адекватно-стильового виконавства та майстерної реконструкції художньої ідеї вокального твору, досягати китайським студентам успіху в застосуванні набутих знань і вмінь у процесі вокально-викладацької практики та майбутньої професійної діяльності.

6. Розроблено, науково обґрунтовано й експериментально апробовано модель підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності, що містить мету, наукові підходи, педагогічні умови, методи та етапи формування досліджуваного феномену, компонентну структуру і критерії оцінювання рівнів підготовленості китайських студентів до вокально-викладацької діяльності.

Схарактеризовано завдання, які вирішувались на організаційно-пропедевтичному етапі та полягали в підготовці методичного забезпечення і проведенні семінарів із викладачами-учасниками експерименту. Представлено поетапну методику підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації, сутність організаційних форми і методів експериментальної роботи на кожному етапі.

На мотиваційно-спонукальному етапі застосовано методи евристичної бесіди, компаративний аналіз рівня художньої досконалості виконавських стилів, манери виконання співаків різного рівня майстерності; вправи на розвиток «вокального слуху»; методи партнерського співробітництва та позитивного підкріплення, «співаю подумки», «спілкуємося поглядами»; рухово-вокальні тренінги та ігрові методи на релаксацію та позбавлення від

психологічних і м'язово-фонаційних затисків, вдосконалення здатності до сценічної емоційно-вольової саморегуляції, самопідтримки, самонавіювання й самопереконання; комплекс розвивально-ладових та інтонаційно-вокальних вправ; метод візуалізації слухових уявлень і м'язово-вокальних рухів; схематично-візуального моделювання структури музичного тексту та розвитку художньо-емоційних станів; алгоритмованого формування вокально-виконавських навичок; тренінги на вдосконалення вокального інтонування текстів на різних мовах (ритмовані скоромовки, артикуляційно-мовленнєві та вокально-фонаційні справи).

На когнітивно-формувавальному етапі було заподіяно методи компаративного аналізу вокальної творчості та виконавських стилів; візуалізації слухових уявлень і м'язово-вокальної техніки; моделювання структури музичного тексту та динаміки розвитку художньо-емоційних станів; завдання на систематизацію музичних вражень і професійних знань; комплекс вправ на алгоритмоване формування вокально-виконавських навичок; артикуляційно-мовленнєвий і вокальний тренаж на інтонування творів на різних мовах; залучення до інтернаціонально-ансамблевих форм музикування, виконавсько-вокальних конкурсів, студентської самодіяльності; проектний метод (презентації, художні есе: «Італійське і китайське бельканто», «Молодь і опера», «Опера Китаю»), підготовка лекції-концерту («Національна поезія і романс», «Видатні співаки України і Китаю»); творчі завдання на інтерпретацію та самостійну підготовку різностильового репертуару до сценічного виконання; аранжування пісенних мелодій; завдання на самостійну адаптацію набутих знань до вимог китайської вокально-освітньої системи.

На компетентнісно-креативному етапі застосовувались метод творчих завдань – на аранжування, інтерпретацію та підготовку різностильового репертуару до сценічного виконання; проектний метод – для створення інтернаціонально-колективних презентацій, художніх есе і методичних рекомендацій; залучення китайських студентів до інтернаціонально-ансамблевих форм музикування, виконавсько-вокальних конкурсів, студентської самодіяльності; застосування техніки емоційно-вольової саморегуляції; рефлексивно-корекційний метод із використанням аудіо- та відео-селфі; техніка самомоніторингу і самокорекції; творче застосування набутих у процесі занять з вокалу професійних вмій у процесі асистентської педагогічної практики.

Результати прикінцевої діагностики засвідчили суттєву динаміку змін у рівнях підготовленості китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації: в ЕГ студентів, які досягли високого рівня підготовленості виявилось на 7,9% більше (в КГ – на 1,9%), на достатньому рівні зростання в ЕГ склало 50,5% (в КГ – 4,9%); на низькому рівні залишилось на 58,4% студентів менше (в КГ – на 6,8%).

Отже, доведено, що запропоновані модель і експериментальна методика підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації є ефективною.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів вивчення означеної проблеми. Подальшого дослідження потребують питання суголосності вокально-методичної підготовки, отриманої в педагогічних університетах України і вимог, що висувуються до професійної діяльності викладачів вокалу в системі китайської вокально-професійної освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Мен, Ян, Шафарчук, Т. (2016). Підготовка майбутніх учителів музики до виконання вокальних творів епохи бароко. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені А. Вінніченка, Серія : Педагогічні науки. Вип. 143*, Кіровоград, 149 – 154.
2. Мен, Ян, Шафарчук, Т. (2017). Проблеми вокально-технічного розвитку майбутніх вчителів музики та шляхи їх подолання. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки, вип. 1*. Ніжин, 178 – 184.
3. Мен, Ян (2018). Структура і методи підготовки іноземних студентів до вокально-професійної діяльності. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. № 3*, 71 – 75.
4. Мен, Ян (2018). Педагогічні умови підготовки китайських студентів магістратури до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації. *Актуальні питання мистецької освіти. Вип. 2 (12)*. Суми, 150 – 167.
5. Мен, Ян (2019). Діагностика рівня підготовленості іноземних студентів магістратури до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки, Вип. 1*. Ніжин, 35-42.
6. Мен, Ян (2018). Сутність поняття «соціокультурна адаптація» та специфіка її прояву в іноземних магістрантів – майбутніх викладачів вокалу. *World Science, №7(35)*, Варшава, 26 – 31.
7. Мен, Ян, Печерська, Е.П. (2015). Диалог как форма коммуникации субъектов музыкальной деятельности в процессе преподавания вокала. *Матеріали та тези I Міжнародної конференції молодих учених та студентів «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства»*. Одеса, 122-123.
8. Мен, Ян (2016). Підготовка студентів Китаю до самостійної роботи над різностильовим вокальним репертуаром. *Матеріали та тези II міжнародної конференції молодих учених та студентів. Т.1*. Одеса, 122 – 126.
9. Мен, Ян, Славова, М. (2017). Форми та методи підготовки майбутніх учителів музики до фахової діяльності. *Матеріали та тези III міжнародної конференції молодих учених та студентів. Т. II*. Одеса, 54 – 55.
10. Мен, Ян (2018). Структурні компоненти підготовки магістрантів до вокально-професійної діяльності на засадах соціокультурної адаптації.

Матеріали та тези IV міжнародної конференції молодих учених та студентів. Одеса, 34 – 35.

АНОТАЦІЯ

Мен Ян. Підготовка китайських студентів у педагогічних університетах України до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». – Одеса, 2020.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та практичне вирішення важливої для сучасної музично-педагогічної освіти проблеми підготовки китайських студентів у педагогічних університетах України до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації, представленої в результатах дисертаційного дослідження.

Розкрито і науково обґрунтовано сутність понять: «вокально-викладацька діяльність», «підготовленість китайських студентів до вокально-викладацької діяльності». Розглянуто специфіку соціокультурної адаптації китайських студентів в умовах здобуття вищої музично-педагогічної освіти в Україні.

Схарактеризовано методологічні підходи до підготовки китайських студентів у педагогічних університетах України до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації – полікультурний, особистісно-персоналізований, художньо-герменевтичний та засоби їх реалізації в освітньому процесі в педагогічних університетах України.

Визначено компоненти підготовленості китайських студентів до вокально-викладацької діяльності – аксіологічно-мотиваційний, виконавсько-полікультурний, методико-практичний, обґрунтовано критерії та показники оцінювання рівнів підготовленості майбутніх фахівців до вокально-викладацької діяльності (особистісно-мобілізаційний, інтерпретаційно-виконавський, фахово-творчий). Розроблено модель підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації; обґрунтовано педагогічні умови підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності. Представлено поетапну методику підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації, сутність організаційних форми і методів експериментальної роботи на кожному етапі та її результати, які довели, що запропонована методика й обґрунтовані педагогічні умови є ефективними.

Ключові слова: підготовка майбутнього викладача вокалу педагогічного університету, китайські студенти, соціокультурна адаптація, педагогічні умови, вокально-викладацька діяльність.

ABSTRACT

Meng Yang. Preparation of Chinese students at pedagogical universities of Ukraine for vocal-teaching activity on the basis of socio-cultural adaptation. – On the rights of manuscript.

Thesis for Candidate of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. – State institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky”. – Odesa, 2020.

The thesis provides a theoretical generalization and practical solution to the problem of preparing Chinese students at pedagogical universities of Ukraine for vocal-teaching activity on the basis of socio-cultural adaptation, presented in the results of the dissertation research, which is important for modern music and pedagogical education.

The essence of the concepts: “readiness of Chinese students for vocal-teaching activity”, “vocal-teaching activity” is revealed and scientifically substantiated, the essence of the concepts “socio-cultural adaptation” is specified, methodological approaches (polycultural, personalized, artistic-hermeneutic) and means of their implementation in the educational process of pedagogical universities of Ukraine are characterized.

The structure of the studied construct in the unity of axiological-motivational, performing-polycultural, methodological-practical components is revealed; the role of socio-cultural adaptation in preparing Chinese students for vocal-teaching activity is determined; the criteria and indicators for assessing the levels of their readiness for vocal-teaching activity (personality-mobilization, interpretative-performing, professional-creative) are developed; a model for preparing Chinese students for vocal-teaching activity is designed; the pedagogical conditions of Chinese students’ preparation for vocal-teaching activity on the basis of socio-cultural adaptation are substantiated (positively established motivation for vocal-teaching activity; creation of adaptive polycultural social-educational environment; involvement of Chinese students – future vocal teachers in active intercultural communication in the process of performing-creative professional self-realization).

A scientifically substantiated model of the experimental methodology of solving the specified problem is presented. It contains methodological foundations and pedagogical conditions for solving research tasks, stages, methods used to prepare Chinese students at pedagogical universities of Ukraine for vocal-teaching activity on the basis of socio-cultural adaptation in the experimental work.

The results are presented, which have proved that the proposed methodology and substantiated pedagogical conditions are effective.

Key words: training of future vocal teacher of pedagogical university, Chinese students, socio-cultural adaptation, pedagogical conditions, vocal-teaching activity.